

## Dětský domov Moravská Třebová

---

### Zpráva z návštěvy zařízení

|                      |                                                                                                                  |
|----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Adresa zařízení:     | J. K. Tyla 570/65, 571 01 Moravská Třebová                                                                       |
| Zřizovatel:          | Pardubický kraj                                                                                                  |
| Ředitel:             | Mgr. Libor Širůček, DiS.                                                                                         |
| Typ zařízení:        | dětský domov                                                                                                     |
| Kapacita:            | 18 dětí                                                                                                          |
| Datum návštěvy:      | 21. až 22. října 2024                                                                                            |
| Datum vydání zprávy: | 19. března 2025                                                                                                  |
| Návštěvu provedli:   | Mgr. Eliška Černá, Mgr. Bc. Štěpán Jílka, Robert Jungmann,<br>Mgr. et Mgr. Miriam Tomášková a PhDr. Soňa Cpinová |

JUDr. Vít Alexander Schorm  
zástupce veřejného ochránce práv

# Obsah

---

|                                                                         |    |
|-------------------------------------------------------------------------|----|
| Obsah .....                                                             | 2  |
| Úvodní informace.....                                                   | 4  |
| Shrnutí.....                                                            | 7  |
| Zjištění z návštěvy .....                                               | 9  |
| 1. Atmosféra v zařízení .....                                           | 9  |
| 1.1 Přístup personálu k dětem .....                                     | 9  |
| 1.2 Vztahy mezi dětmi.....                                              | 10 |
| 1.3 Stížnostní mechanismy a jiné pojistky proti špatnému zacházení..... | 11 |
| 2. Kontakt s vnějším světem .....                                       | 12 |
| 2.1 Adaptační doba .....                                                | 12 |
| 2.2 Návštěvy .....                                                      | 13 |
| 2.3 Pobyt dítěte mimo zařízení .....                                    | 14 |
| 2.4 Samostatné vycházky .....                                           | 14 |
| 2.5 Přístup k mobilnímu telefonu .....                                  | 15 |
| 2.6 Přístup k internetu .....                                           | 16 |
| 2.7 Soukromí korespondence a hovorů .....                               | 16 |
| 3. Prvky ústavnosti v životě dětí .....                                 | 17 |
| 3.1 Režim dne a režimová opatření .....                                 | 17 |
| 3.2 Volný čas dítěte a zájmové aktivity .....                           | 17 |
| 3.3 Rozhodování o sobě .....                                            | 18 |
| 3.4 Osobní prohlídky dětí a jejich věcí .....                           | 18 |
| 3.5 Způsob stravování .....                                             | 19 |
| 3.6 Hospodaření s finančními prostředky .....                           | 19 |
| 3.7 Prostředí.....                                                      | 20 |
| 3.7.1 Umístění zařízení.....                                            | 20 |
| 3.7.2 Prostory zařízení.....                                            | 21 |
| 3.7.3 Rodinné skupiny a pokoje dětí.....                                | 22 |
| 3.7.4 Toalety a koupelny .....                                          | 26 |
| 3.7.5 Prostor pro stravování.....                                       | 27 |
| 4. Hodnocení dětí.....                                                  | 27 |
| 4.1 Hodnoticí systém.....                                               | 27 |
| 4.2 Opatření ve výchově .....                                           | 28 |

|                                                                |    |
|----------------------------------------------------------------|----|
| 5. Odborná péče .....                                          | 29 |
| 5.1 Speciálně pedagogická, psychologická a sociální péče ..... | 29 |
| Přehled opatření k nápravě .....                               | 31 |

# Úvodní informace

## Systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.<sup>1</sup> Současný ochránce JUDr. Stanislav Křeček tuto část své působnosti přenesl na mě jako svého zástupce.<sup>2</sup>

Proto **systematicky navštěvuji místa (zařízení)**, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodu, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Dětské domovy jsou jedním ze zařízení, jež mohu navštívit.<sup>3</sup>

Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením.<sup>4</sup> Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv,<sup>5</sup> konkrétně právníky, psychology, speciální pedagogy a sociální pracovníky. Návštěva spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a klienty, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.<sup>6</sup> Návštěvy jsou **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard poskytování péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

## Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepiši zprávu. Většinou obsahuje návrhy opatření k nápravě.** Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho odstranění. **Zpráva se soustředí na tři hlavní témata (atmosféra v zařízení, kontakt s vnějším světem a prvky ústavnosti v životě dětí)**, u nichž popisuje zjištěnou praxi. Pokud praxe odpovídá standardům dobrého zacházení, nevyvozují žádné opatření k nápravě. Opatření k nápravě požadují pouze tam, kde byly shledány možné nedostatky. **Dalším tématům se ve zprávě věnuji pouze tehdy, byla-li zjištěna výjimečně dobrá praxe, či**

---

1 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

2 Podle § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv.

3 Podle § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

4 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu špatných materiálních podmínek, pokud by jimi byla překročena nevyhnutelná míra strádání a ponížení spojená s omezením osobní svobody, neprofesionálního jednání nebo dokonce násilí ze strany personálu, nezajištění ochrany před ublížením nebo zneužitím ze strany třetích osob, nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou) nebo nerespektování práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

5 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

6 Podle § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

**naopak pokud jsem shledal nutnost formulovat opatření k nápravě.** Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

**Zprávu pošlu zařízení se žádostí o vyjádření** k popsáním zjištěním a navrženým opatřením.<sup>7</sup> Pečlivě se zabývám sdělením (vysvětlením), které mi zařízení zašle.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Pro snazší orientaci obsahuje zpráva na konci **přehled** opatření k nápravě. Navrhuji také **termín provedení**.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Není-li to možné, provedou se v nejkratší možné době. Za bezodkladná označuji opatření, která považuji za naléhavá a velmi důležitá, anebo opatření běžně snadno proveditelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho měsíce, tří měsíců, šesti měsíců nebo jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním navrhuji tam, kde je třeba zavést určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že zařízení opatření zavede co nejdříve a bude dbát na dodržování doporučené praxe.

Rád bych, aby zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělilo, že (1) opatření provedlo a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provede, nebo (3) navrhne jiné vhodné opatření a termín.

**Pokud budu vyjádření** zařízení nebo dalších oslovených orgánů **považovat za dostatečná**, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

**Pokud vyjádření** zařízení nebo dalších oslovených orgánů **nebudu považovat za dostatečná**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.<sup>8</sup> Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) a **obdržená vyjádření** v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).<sup>9</sup>

Po dokončení řady návštěv zařízení téhož druhu **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a posílám ji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně vytvářím standard dobrého zacházení. Souhrnná zpráva může sloužit nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění špatného zacházení a jeho předcházení.

<sup>7</sup> Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

<sup>8</sup> Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

<sup>9</sup> Evidence stanovisek ochrance (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

## Charakteristika zařízení

Dětský domov (zařízení) se nachází v Moravské Třebové. Hlavní areál zařízení, kde ve dvou samostatných budovách sídlí vedení a dvě rodinné skupiny, se nachází spíše na předměstí. Součástí zařízení je také samostatný byt přímo v centru města na hlavním náměstí.

Celková kapacita zařízení činí 18 dětí.<sup>10</sup> V době návštěvy žilo v dětském domově 15 dětí, v následujících dnech očekávali příjem dalšího dítěte. Téměř všechny děti měly nařízenou ústavní výchovu, pouze jedno dítě bylo v zařízení na základě předběžného opatření a jedno dítě na základě smlouvy o dobrovolném pobytu. V zařízení žily 3 sourozenecké skupiny, jedna pětičlenná a dvě tříčlenné. Nejstaršímu dítěti bylo 18 let, nejmladšímu 5. Průměrný věk činil v době návštěvy zhruba 12 let.

Děti byly rozděleny do 3 rodinných skupin. Ve dvou skupinách, které se nacházejí v samostatných budovách v areálu sídla zařízení, bylo 5 a 6 dětí, v samostatném bytě žily 4 děti.

## Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 21. až 22. října 2024 bez předchozího ohlášení. Zahájení návštěvy proběhlo za přítomnosti ředitele. Pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv (Kancelář) mu předali pověření k provedení návštěvy a vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Návštěvu provedli pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv Mgr. Eliška Černá, Mgr. Bc. Štěpán Jílka, Robert Jungmann a Mgr. et Mgr. Miriam Tomášková. Na šetření se též podílela pověřená expertka z oboru etopedie PhDr. Soňa Cpinová.

Pracovníci Kanceláře navštívili všechny rodinné skupiny. Hovořili s ředitelem, vedoucím vychovatelem, vychovatelkami, asistentkami pedagoga a přítomnými dětmi. Na místě zastížený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji. Pracovníci Kanceláře se také zúčastnili porady vedení zařízení s pracovníky jedné z výchovných skupin, jejíž součástí byla metodická intervence etopeda z místně příslušného diagnostického ústavu.

---

<sup>10</sup> Za účelem zjednodušení textu hovořím v této zprávě o nezletilých i zletilých klientech jako o „dětech“.

## Shrnutí

---

Po pečlivém vyhodnocení zjištění z návštěvy jsem dospěl k závěru, že v zařízení nedochází ke špatnému zacházení s dětmi. Naopak, **zařízení je v mnohých ohledech příkladem dobré praxe.**

Personál k dětem přistupuje s upřímným zájmem a věnuje jim **velké množství individuální pozornosti**. Je patrné, že **zaměstnanci mají svěřené děti rádi**. Vztahy mezi dětmi a pracovníky se zakládají na důvěře, respektu a porozumění. **Vysoká míra odbornosti** se projevovala také pečlivým oddělováním hodnocení osobností dětí od jejich problematických projevů. Zaměstnanci jimi děti neposuzovali, ale **snažili se zjistit a pochopit jejich příčiny** a následně s nimi pracovat nebo je přijmout.

Popsanou filozofii přístupu k dětem určuje vedení zařízení. To současně vyvíjí **tlak na profesionalitu zaměstnanců, jejich otevřenost, autenticitu a určitou osobnostní vyzrálost**, který ne všichni zaměstnanci jsou ochotni podstupovat. Ve spojení s výraznou psychickou náročností profese a obtížným hledáním motivace bez možnosti vidět výsledky jejich práce v krátkodobějším výhledu může situace ústít v jejich odchody ze zaměstnání. To může (ale nemusí) souviset s **vyšší mírou střídání zaměstnanců**, se kterou se zařízení podle všeho poslední dobou potýká.

Důvěra dětí v personál a vedení zařízení a jejich otevřenost byla opravdu vysoká, což považuji za ideální pojistky proti špatnému zacházení. Současně však i s ohledem na zmíněné střídání personálu a existenci samostatného bytu mimo areál zařízení považuji za vhodné **umožnit dětem se diskrétně a případně i anonymně obrátit na vedení zařízení**. V úvahu přichází například zřízení virtuální schránky důvěry.

Zařízení prochází **transformací**. Jde o průběžný proces, kterým se snaží přiblížit prostředí a fungování tak, aby se co nejvíce podobalo běžnému rodinnému prostředí. Výraznější změny proběhly v minulých letech. V době návštěvy probíhaly v části zařízení stavební úpravy vnitřních prostor, aby působily útulněji a současně dětem poskytovaly i příležitosti k odpočinku. Nejvýraznějším příkladem transformačních snah je **provozování samostatného bytu v centru města** a způsob jeho fungování, který se od provozu běžné domácnosti liší jen v několika málo ohledech.

Nejčastější stížnosti dětí mířily na úpravu části vnitřních prostor zařízení do podoby lodě, resp. kajuty. Ačkoli vedení zařízení obecně **ponechává velkou volnost dětem ve vztahu k vybavení a výzdobě pokoje**, trvalo na ponechání určité jednotící linky. Při zadávání projektu přestavby si děti údajně odhlasovaly, že tímto spojujícím prvkem bude právě lodní tematika. Nyní s odstupem několika let se proti ní však bouří a **vnímají ji jako něco, co jim zařízení vnucuje**. Vedení zařízení o těchto výtkách vědělo, orientovalo se v náladě dětí, poskytovalo jim náležitou pozornost a hledalo cesty k jejich řešení.

Zařízení v době návštěvy **pilotovalo nové programy rozvoje osobnosti dítěte (PROD)**. Ty se **zaměřují na klíčové potřeby dětí** v oblastech, jako jsou bezpečí a jistota, vztahy, zdraví, učení se a volný čas, emoční vývoj a chování, učení se samostatnosti. Zařízení v těchto oblastech mapuje situaci dítěte, formuluje jeho konkrétní potřeby, navrhuje způsoby jejich

naplnění a podle stanovených kritérií je vyhodnocuje na stanovené škále. Jde o **iniciativu zřizovatele**, jejímž cílem je sjednotit tvorbu PROD ve všech dětských domovech v Pardubickém kraji a zaměřit je na potřeby dětí a jejich naplňování.

**Úroveň péče**, které se dětem v zařízení dostává, je ve srovnání s dalšími navštívenými zařízeními obdobného typu **výrazně nadstandardní**. Poznatky z návštěvy tak svědčí o tom, že kde je vůle (a dostatečná podpora zřizovatele), tam je i cesta.

# Zjištění z návštěvy

---

## 1. Atmosféra v zařízení

### 1.1 Přístup personálu k dětem

#### Standard

Personál by k dítěti měl přistupovat s respektem k jeho potřebám. Přístup personálu by měl být založen na vztahu s dítětem, podrobné znalosti jeho anamnézy a důvodů jeho umístění do zařízení a pochopení příčin jeho případných obtíží. Personál by měl s dítětem komunikovat respektujícím a partnerským způsobem, který odpovídá jeho rozumové a volní vyspělosti. Výchovné postupy zaměstnanců by měly být v souladu a neodporovat si.

Přístup personálu k dítěti by měl předcházet vznikům konfliktů mezi zaměstnanci a dítětem. V případě, že k takovým konfliktům dojde, musí být vždy řádně prošetřeny s vyslechnutím obou stran. Personál by měl svým aktivním působením vytvářet otevřené, bezpečné a důvěrné prostředí. Dítě by mělo být podporováno v budování důvěry ve členy personálu.

Oslovování by mělo být výsledkem vzájemné domluvy mezi pracovníkem a dítětem. Dítěti by mělo být nabídnuto tykání a mělo by mít možnost oslovovat členy vychovatelského personálu křestním jménem.

Zařízení by mělo personálu poskytovat podporu formou vytvoření prostoru pro sdílení a zisk zpětné vazby s cílem předcházet profesnímu vyčerpání a frustraci, a minimalizovat tak riziko syndromu vyhoření či nežádoucího jednání vůči dětem. Tato podpora může mít podobu individuální či skupinové supervize vedené kvalifikovaným odborníkem.

#### Zjištění a hodnocení

Při rozhovorech s vedením zařízení a zastiženými pedagogickými pracovníky byly patrné opravdu detailní znalosti a přehled pracovníků o jednotlivých dětech, jejich potřebách, projevech a specifikách. S největší pravděpodobností za tím stojí vysoká míra individuální pozornosti, které se dětem v navštíveném zařízení dostává. Při rozhovorech s dětmi bylo možné vytušit, že vztahy, které mezi nimi a pracovníky zařízení panují, jsou založeny na důvěře, respektu a porozumění. Způsob, jakým zaměstnanci mluvili o dětech, byl příznačný pečlivým oddělováním osobnosti dětí od popisu jejich problémů. Dospělí neškatulkovali děti na základě prožitých zkušeností nebo problematických situací, které s nimi v minulosti řešili. **Popsanou filozofii přístupu k dětem lze bez dalšího označit za příklad dobré praxe.**

Atmosféra v zařízení byla v době návštěvy příjemná a otevřená. Určitým omezením, na které upozorňovali někteří zaměstnanci i děti, je však střídání pracovníků v přímé péči, tedy vychovatelů a asistentů pedagoga, se kterou se zařízení zejména v poslední době potýká. Některé děti podle všeho mohou mít problém s dospělými navázat důvěru, protože než se tak stane, zaměstnanci zařízení opouští a nastupuje za ně někdo nový.

Příčiny odchodů si vedení i sami pracovníci vysvětlují velkým tlakem vedení na profesionalitu, výraznou psychickou náročnost profese a obtížné hledání motivace bez možnosti vidět výsledky jejich práce v krátkodobějším výhledu. Někteří pracovníci se údajně rozhodli skončit pracovní poměr i kvůli stylu vedení ředitele, který má být specifický tím, že se při sporných situacích podle nich většinou přiklání na stranu dětí, a pracovníci tak necítili dostatečnou míru podpory.

Současné je však třeba dodat, že pracovníci Kanceláře byli v průběhu porady vedení a pedagogických pracovníků jedné z rodinných skupin svědky otevřené a konstruktivní komunikace. Diskuse byla vedena způsobem, který vyžaduje dostatečnou míru osobnostní vyzrálosti spočívající zejména ve schopnosti reflexe svých postupů a oddělení svých osobních postojů od těch profesních. Je možné, že ne všem takový způsob komunikace vyhovuje.

**Tyto poznatky si nedovoluji hodnotit. Uvádím je zde pouze z toho důvodu, aby zpráva mohla případně sloužit jako jeden z podkladů při reflexi, kterou vedení zařízení pravidelně provádí.** Jsem si vědom toho, že dvoudenní návštěvou lze jen stěží podrobně zmapovat všechny vlivy, které se na střídání pracovníků podílí, a stejně tak mohou získaným informacím scházet potřebné souvislosti.

Ve vztahu k případným konfliktům mezi dětmi a pracovníky v rozhovorech vystupovala nespokojenost dětí s jedním ze zaměstnanců. Ta podle vedení mohla pramenit z toho, že děti zaznamenaly některé jeho projevy náklonnosti k jiné zaměstnankyni a v důsledku přenosů se situace mohla dotknout jejich nezpracovaných vztahových traumat, které si děti nesou ze svých vlastních rodin a původního prostředí. Vedení zařízení této situaci věnovalo patřičnou pozornost, nabízelo danému zaměstnanci podporu a vedení při řešení náročných situací s dětmi. Navzdory této snaze však zaměstnanec nakonec podal výpověď.

Děti dospělým tykaly a oslovovaly je křestním jménem s přídomkem „teto/strejško“. Dospělí dětem také tykali a oslovovali je křestním jménem.

Personál pracuje pod supervizí vedenou externím supervizorem. Skupinová setkání probíhají zhruba každé dva měsíce. Zaměstnanci mají možnost požádat také o individuální supervizi.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

## 1.2 Vztahy mezi dětmi

### Standard

Zařízení by mělo aktivně předcházet vznikům vzájemných konfliktů mezi dětmi. V případě, že k takovým konfliktům dojde, musí být vždy řádně prošetřeny s vyslechnutím obou stran.

Sourozence by zařízení mělo zařazovat do jedné rodinné skupiny. K jejich rozdělování by mělo docházet pouze v krajních a odůvodněných případech.

## **Zjištění a hodnocení**

Mezi dětmi podle všeho dochází k občasným konfliktům, které jsou v kolektivech obvyklé. Děti byly při rozhovorech s pracovníky Kanceláře velmi otevřené a vypovídaly o historii i současném nastavení vzájemných vztahů, křivdách, přátelstvích i animozitách. Z rozhovorů s personálem bylo patrné, že zaměstnanci se ve vztazích mezi dětmi velmi dobře orientují. Děti se jim s mnohým samy svěřují a současně čerpají z vlastního pozorování dění v rodinných skupinách. Následně se snaží velmi citlivě pracovat se vztahovou dynamikou a předcházet vzniku systematického vyčleňování dítěte z kolektivu ostatních.

Děti i dospělí nezávisle na sobě poukazovali na události spojené s dítětem, které bylo v době systematické návštěvy hospitalizováno v psychiatrické nemocnici. Dítě svým chováním podle všeho výrazně ovlivňovalo atmosféru v jedné z rodinných skupin. V některých případech strhávalo ostatní k problémovému chování nebo je ohrožovalo na zdraví. Ostatní děti se jej v důsledku jeho chování začaly stranit a některé přímo vyslovily přání, aby šlo do jiného zařízení. Ředitel uvedl, že jde o dítě s velkou zátěží, u kterého se při jeho předchozím pobytu v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc objevilo podezření na to, že bylo v rodině vystaveno pohlavnímu zneužívání. Projevy dítěte ovlivněné zažitými traumaty však nejspíš budou vyžadovat jinou péči, než mu může zařízení typu dětský domov nabídnout.

V zařízení jsou tři sourozenecké skupiny, jedna pětičlenná a dvě tříčlenné. Zařízení dává přednost společnému umístění sourozenců na jedné rodinné skupině. Tak je tomu ostatně v případě pětičlenné sourozenecké skupiny, která tvoří samostatnou rodinnou skupinu. Současně však dětem starším 15 let nabízí v zájmu jejich osamostatnění a zvýšení soukromí přesun do samostatného bytu. V důsledku toho jsou děti z obou tříčlenných sourozeneckých skupin rozděleny.

Kontakt mezi sourozenci je i přes rozdělení do různých rodinných skupin zachován. Děti jsou v telefonickém kontaktu, píšou si na sociálních sítích, vzájemně se navštěvují a tráví spolu čas o víkendech. Situace tak odpovídá dění v běžných rodinách, kdy dospívající sourozenec s nástupem na střední školu odchází na internát.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

### **1.3 Stížnostní mechanismy a jiné pojistky proti špatnému zacházení**

#### **Standard**

Dítě by mělo mít svého klíčového pracovníka, který by mu měl věnovat zvýšenou individuální pozornost a snažit se o budování důvěry v jejich vzájemném vztahu. Dítě by mělo mít přístup k zástupcům vedení zařízení, pokud o to požádá. Zástupci vedení zařízení by se měli pravidelně pohybovat mezi dětmi a působit tak, aby pokud možno rozptýlili případné obavy dítěte se na ně obrátit.

Zařízení by mělo dítě seznámit s pravidly pro podávání a vyřizování stížností, která stanovují, jak mohou děti stížnost podat, jak je stížnost evidována, jak je s ní dále nakládáno a kdo je do jejího vyřízení zapojován. Každá stížnost dítěte by měla být řádně

prošetřena a dítě by mělo být přiměřenou formou seznámeno s výsledky šetření. Zařízení by mělo zamezit, aby podání stížnosti bylo dítěti k újmě nebo na ně mělo jiné negativní dopady.

V prostorách přístupných dětem by měly být zveřejněny kontakty na kontrolní a dozorové instituce, které se zabývají ochranou práv ohrožených dětí. Dítě by mělo být seznámeno s možnostmi se na tyto orgány v případě potřeby obrátit.

### **Zjištění a hodnocení**

Zařízení pracuje s konceptem klíčových pracovníků. Tuto funkci plní kmenoví vychovatelé rodinných skupin, kteří mají mezi sebou děti rozdělené. Mělo by jít o osobu, ke které má dítě nejbližší. Odpovědností klíčových pracovníků je komunikace se školou dítěte, lékaři, externími službami (střediskem výchovné péče, krizovým centrem atp.) a vypracovávání a aktualizace PROD.

Kontakt dětí s vedením zařízení je každodenní. Z rozhovorů s dětmi i personálem vyplynulo, že ředitel i vedoucí vychovatel se mezi dětmi pohybují v podstatě neustále. S ředitelem jsou pak děti v kontaktu i v době, kdy není přítomen v zařízení, a stejně tak i s některými vychovateli a asistenty pedagoga.

Schránka důvěry v zařízení v době návštěvy nebyla. Vedení se ji rozhodlo odstranit, protože ji děti nevyužívaly. Z rozhovorů s dětmi i personálem bylo zřejmé, že se děti v případě řešení jakýchkoli problémů nezdrahají oslovit někoho z dospělých.

Míra důvěry dětí v personál a vedení zařízení a jejich otevřenost byla opravdu vysoká, **což považují za ideální pojistky proti špatnému zacházení**. Současně však, i s ohledem na výše zmíněné častější střídání personálu v přímé péči a existenci samostatného bytu mimo areál zařízení, považují za vhodné umožnit dětem se diskrétně a případně i anonymně obrátit na vedení zařízení. V úvahu přichází zřízení virtuální schránky důvěry.<sup>11</sup>

V ostatním nemám žádné výhrady.

### **Opatření**

- 1) Umožnit dětem obrátit se na vedení zařízení diskrétním i anonymním způsobem (do 3 měsíců).**

## **2. Kontakt s vnějším světem**

### **2.1 Adaptační doba**

#### **Standard**

Zařízení by nemělo plošně omezovat dítě ve výkonu jeho práv s odkazem na nutnost adaptace dítěte v zařízení. Případné omezení je možné pouze v individuálních případech

---

<sup>11</sup> Pro inspiraci je možné využít praxi jiného zařízení, viz např. <https://www.vunj.cz/schranka-duvery/>.

a po vyhodnocení konkrétních okolností, které omezení výkonu určených práv dítěte odůvodňují.

### **Zjištění a hodnocení**

S adaptací nově příchozích dětí se nespojují žádná plošná omezení, včetně samostatných vycházek, návštěv ani pobytů mimo zařízení. Personál se s dětmi a jejich individuálními schopnostmi seznamuje hned při příjmu dítěte do zařízení, případně v rozmezí několika následujících dnů a na základě toho své první vycházky děti zažijí v doprovodu ostatních dětí nebo s vychovatelem. Poté, co dítě získá základní orientaci v okolí zařízení a v jeho nástrahách, může na vycházky vyrážet zcela samostatně.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

## **2.2 Návštěvy**

### **Standard**

Zařízení by mělo aktivně podporovat návštěvy rodiny a blízkých dítěte v zařízení. Návštěvám by neměla být kladena nepřiměřená organizační či administrativní omezení a mělo by na ně být pohlíženo jako na právo dítěte, které lze omezit pouze v zákonem stanovených případech.

Přítomnost zaměstnanců u návštěvy by měla být přípustná pouze za splnění zákonných podmínek, případně pokud o to dítě či návštěva požádá.

Rodina a blízcí dítěte by měli mít možnost podívat se na pokoj dítěte a seznámit se s prostředím, ve kterém dítě žije, za předpokladu, že to nebude zasahovat do zájmů ostatních dětí a do chodu rodinné skupiny.

Zařízení by mělo mít důstojně a vhodně vybavený návštěvní prostor, kde bude mít dítě s návštěvou dostatek soukromí.

### **Zjištění a hodnocení**

Zařízení nepoužívá žádná organizační či administrativní omezení návštěv. Kamarádi a blízcí mohou děti v zařízení navštěvovat kdykoli. Jediné omezení je, že nesmějí zůstat přes noc.

Děti uváděly, že s návštěvami tráví čas ve svých pokojích nebo venku na zahradě v areálu zařízení. Formální návštěvy mohou probíhat v návštěvní místnosti, která k tomu byla vhodně a útulně vybavena.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady, naopak bych ji chtěl vyzdvihnout jako **příklad dobré praxe**.

## 2.3 Pobyt dítěte mimo zařízení

### Standard

Zařízení by mělo podporovat pobyt dítěte mimo zařízení, pokud je to současně v jeho zájmu. Tzv. dovolenkám či propustkám by neměla být kladena nepřiměřená organizační či administrativní omezení. Žádosti o dovolenky by zařízení mělo zamítnout pouze za splnění zákonem stanovených podmínek spolu s uvedením konkrétních důvodů, které k zamítnutí vedly. Pobyt dítěte u rodiny by měly být vnímány jako právo, nikoli jako odměna. Nepovolování dovolenek nesmí být užíváno jako trest.

### Zjištění a hodnocení

Zařízení nepoužívá žádná organizační či administrativní omezení pobytů dětí mimo zařízení, naopak děti v dovolenkách podporuje. Děti tak jezdí na dovolenky, kdykoli je to ze strany rodiny nebo hostitelů možné, podaří-li se závčas podat žádost a projít zákonným procesem jejího schválení.

Jednu ze sourozeneckých skupin vozí na dovolenky za matkou vychovatelka, případně je u ní i vyzvedává. Vzdálenost mezi Moravskou Třebovou a bydlištěm matky je přes 200 km.

Ani zde se nezdřáhám označit postupy zařízení za **příklad dobré praxe**.

## 2.4 Samostatné vycházky

### Standard

Zařízení by mělo umožnit dítěti staršímu 7 let samostatnou vycházku v zásadě každý den, pokud to odpovídá jeho rozumové a volní vyspělosti. Zařízení by na samostatné vycházky mělo vyhradit dostatečně dlouhou dobu, aby je dítě mohlo smysluplně využít.

K omezení samostatných vycházek by zařízení mělo přistoupit pouze v případech stanovených zákonem. Omezit samostatné vycházky je dále možné v případě, že pro dítě představují reálné nebezpečí s ohledem na jeho stav či rozumové a volní schopnosti, případně pokud hrozí, že si během vycházky dítě ublíží. V takových případech by ale zařízení s dítětem mělo dále pracovat na odstranění či minimalizaci konkrétních rizik.

Na zákonem zmíněnou podmínku souhlasu pedagogického pracovníka se samostatnou vycházkou dítěte je potřeba nahlížet jako na „rodičovskou“ kompetenci, kterou lze uplatnit například v situacích, kdy dítě odmítá splnit školní či jiné povinnosti, nebo vycházku nedovoluje jeho aktuální zdravotní stav. Personál by měl tuto pravomoc používat výjimečně, vždy v individuálních a konkrétně odůvodněných případech.

### Zjištění a hodnocení

Děti mohou chodit na vycházky dle svých individuálních schopností. V době návštěvy nebylo v zařízení dítě starší 7 let, které by nebylo schopno samostatnou vycházku s obvyklou mírou rizika zvládnout.

Z rozhovorů s dětmi vyplynulo, že na samostatné vycházky mohou chodit každý den, jakmile mají splněnou přípravu na druhý den do školy. Při odchodu se samy zapisují do knihy vycházek, kam zaznamenávají, kde se budou pohybovat (např. Kaufland, náměstí, byt atp.) a kdy se vrátí. Nejpozději se musí vrátit vždy na večeri, která je v 17:30 hodin. Následně pak mohou opět ven až do 19–20 hodin.

O víkendech je režim volnější s tím, že děti se musí vychovatelům zhruba každé dvě až tři hodiny hlásit. To dělají většinou tak, že se zastaví v zařízení, protože nemají kredit na to, aby zaměstnancům ve službě zavolaly nebo napsaly. Pokud kredit mají, vychovatele prozvoní a ten jim zavolá zpátky.

Pokud by děti chtěly trávit vycházku mimo Moravskou Třebovou nebo se vrátit později než ve 20 hodin (např. kvůli návštěvě kina), musí se individuálně domluvit s vychovatelem.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

## 2.5 Přístup k mobilnímu telefonu

### Standard

Dítě by mělo mít v zásadě neomezenou možnost mít svůj mobilní telefon u sebe. K jeho odebrání je zařízení oprávněno pouze v zákonem stanovených individuálních případech, kdy mobilní telefon ohrožuje výchovu, zdraví či bezpečnost dítěte.

Zařízení může na základě transparentních a ve vnitřním řádu jednoznačně stanovených pravidel omezit používání mobilních telefonů například v době přípravy do školy, stravování, komunitních a terapeutických činností nebo v době nočního klidu.

Pokud dítě mobilní telefon nevlastní, na požádání by mu mělo zařízení umožnit použít pro kontakt s rodinou či blízkými služební telefon a poskytnout mu k tomu dostatečný prostor a soukromí.

### Zjištění a hodnocení

Děti, které mají vlastní mobilní telefon, jej nemusí odevzdávat a mohou jej mít po celý den i přes noc u sebe. Používání telefonu je omezeno po dobu společného stolování a aktivit.

Jedno z dětí, u kterého pedopsychiatrička shledala ohrožení rozvoje závislostního chování, má prostřednictvím aplikace rodičovské kontroly regulován čas, po který může telefon přes den používat. Jakmile se tento čas naplní, aplikace neumožní přístup na sociální síť, hry atp. Dítě však telefon nikomu neodevzdává, má ho neustále u sebe.

Ředitel uvedl, že v minulosti vychovatelé přistoupili k odebrání telefonů v případě dětí, u kterých zaznamenali rozesílání intimních fotografií neznámým adresátům. Zásah popsal jako unáhlené řešení rizikové situace, která se již neopakovala a již se do budoucna snaží vyvarovat.

Děti, včetně těch, které mají vlastní mobilní telefon, mohou za účelem kontaktu s rodinou a blízkými využívat služební telefon.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

## 2.6 Přístup k internetu

### Standard

Zařízení by dítěti mělo zajistit přístup k internetu, nejlépe prostřednictvím dostupné Wi-Fi sítě. Personál by měl dítě vést k jeho bezpečnému a zodpovědnému užívání.

### Zjištění a hodnocení

Děti se v zařízení mohou volně připojovat k Wi-Fi síti, která se nejpozději ve 22 hodin na noc automaticky vypíná.

Děti mají na rodinných skupinách k dispozici notebooky i tablety, které mohou po domluvě s vychovateli využívat. Při větším zájmu se děti mezi sebou domlouvají na střídání.

V případě, že se neshodnou, určí jim pravidla pro střídání vychovatelé.

K praxi zřízení nemám žádné výhrady.

## 2.7 Soukromí korespondence a hovorů

### Standard

Zařízení by mělo zajišťovat a respektovat soukromí dítěte a dbát na důvěrnost listinné i elektronické korespondence a telefonních hovorů. Případné zásahy jsou přijatelné pouze v zákonem stanovených případech nebo na žádost dítěte.

### Zjištění a hodnocení

Z rozhovorů s dětmi i dospělými nevyplynuly žádné informace, které by naznačovaly kontrolu hovorů nebo korespondence dětí. Vzhledem k tomu, že děti mohou mít své telefony neustále u sebe, mohou si samy zajistit takovou míru soukromí, kterou v danou chvíli potřebují. Také se služebním telefonem se děti mohou zavřít ve svém pokoji.

V zařízení je několik dětí, u kterých má personál důvodné podezření, že se mohou účastnit nebezpečných kontaktů (např. zasílání intimních fotografií neznámým adresátům s anonymními profily). Vychovatelé se s těmito dětmi snaží pravidelně a otevřeně bavit o možných rizicích a negativních následcích zneužití jejich citlivých fotografií a údajů, nabízí dětem možnost posoudit, zda jejich fotografie nepřesahují bezpečnou mez, a probrat dosavadní konverzace a posoudit důvěryhodnost druhé strany.

K praxi zařízení nemám výhrady.

### 3. Prvky ústavnosti v životě dětí

#### 3.1 Režim dne a režimová opatření

##### Standard

Uspořádání denního režimu v zařízení by nemělo být plošné. Mělo by respektovat individuální potřeby dítěte, jeho rozumovou a volní vyspělost a jeho preference a konfrontovat je s obecně přijímanými společenskými normami. Provozní a organizační záležitosti zařízení by měly mít minimální vliv na život dítěte, tak aby se nepřizpůsoboval režimu instituce. Dítě by mělo mít možnost podílet se na podobě programu svého dne.

##### Zjištění a hodnocení

Děti ráno vstávají podle toho, na kdy a jak daleko cestují do školy. Do školy chodí samostatně, pokud je to v jejich schopnostech, případně chodí v doprovodu starších dětí. Po návratu ze školy se děti nasvačí a připravují na další den do školy, což obvykle netrvá déle než půl hodiny.

Následně se děti mohou zapojit do společných aktivit s vychovateli, jít na samostatnou vycházku nebo účastnit kroužků mimo zařízení. V čase 17:30 až 18 hodin se všichni scházejí na svých rodinných skupinách k večeři. Jde o prakticky jediný jednotící prvek, kdy by se měly sejít na jednom místě všechny děti ze skupiny. Tréninky nebo kroužky dětí však mají před večeří přednost, děti si ji ohřejí později, jakmile se vrátí do zařízení.

Po večeři mají děti volný čas, který obvykle věnují hygieně, sledování televize atp. Spát chodí děti v různé časy úměrně svému věku.

Režim na samostatném bytě je volnější. Od dětí se očekává vyšší míra samostatnosti a zodpovědnosti. Děti tam fungují do jisté míry zcela nezávisle a vychovatelé jsou jim spíše podporou. Zasahují pouze v případě, kdy je to nutné nebo je o to děti samy požádají. Děti popsaly, že po příchodu na byt ze školy zavolají vychovatelům, že jsou doma. Následně si čas organizují samy, dělají úkoly nebo se učí do školy, jdou do kroužků, na vycházku, nakoupit, vaří atp. Spát chodí také samostatně, neřídí se večerkou, ale tím, jak jsou unaveny.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady, naopak bych ji chtěl vyzdvihnout jako **příklad dobré praxe**.

#### 3.2 Volný čas dítěte a zájmové aktivity

##### Standard

Denní režim by měl zajišťovat vhodný poměr mezi řízeným a volným časem dítěte. Dítě by mělo mít možnost trávit jej podle svého výběru a potřeb.

Zařízení by mělo vytvářet příležitosti k tomu, aby dítě využívalo veřejně dostupných služeb mimo zařízení, podporovat děti k trávení času mimo zařízení v běžném sociálním prostředí, v navazování vztahů s vrstevníky a v poznávání jiných výchovných autorit než zaměstnanců zařízení.

### **Zjištění a hodnocení**

Děti mají dostatečné množství času, který si mohou organizovat podle sebe a svých aktuálních potřeb. Zapojování do společných aktivit organizovaných vychovateli je z velké míry dobrovolné.

Zařízení podporuje děti v trávení volného času mimo zařízení a děti této podpory využívají. Z rozhovorů s nimi vyplynulo, že navštěvují velké množství kroužků. Setkávají se v nich se svými vrstevníky a přirozeně se začleňují do komunity.

Zařízení podporuje děti i ve vlastních zálibách a vede je k seberealizaci. Například jedno z dětí, které žije v samostatném bytě, projevuje výrazný technický talent a vlastnoručně sestrojilo zařízení na způsob miniaturní solární elektrárny.

Ani zde se nezdřáhám označit postupy zařízení za **příklad dobré praxe**.

### **3.3 Rozhodování o sobě**

#### **Standard**

Zařízení by mělo ponechávat rozhodování o běžných každodenních záležitostech na samotném dítěti, v závislosti na jeho rozumové a volní vyspělosti.

Zařízení by mělo dítěti umožnit úpravu svého vzhledu podle jeho vlastních preferencí s případným požadavkem na přiměřenost a dodržování mezí tvořených obecně přijímanými společenskými normami.

### **Zjištění a hodnocení**

Úprava vzhledu dětí, včetně způsobu oblékání, líčení a úpravy vlasů a vousů, je ponechávána prakticky zcela na dětech. Personál uváděl, že se některé děti snaží občas „rodičovsky“ usměrňovat, ale stejně jako u dětí z běžných rodin jsou šance na úspěch těchto snah velmi omezené.

Starší děti si nakupují oblečení samy. Vychovatelé jim dle vzájemné domluvy buď dají na nákup peníze dopředu, případně jim je proplatí zpětně. Mladší děti nakupují oblečení společně s vychovateli.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

### **3.4 Osobní prohlídky dětí a jejich věcí**

#### **Standard**

Dítě by nemělo být podrobováno osobním prohlídkám či prohlídkám jeho věcí a zavazadel.

### **Zjištění a hodnocení**

Děti i zaměstnanci v rozhovorech potvrdili, že k osobním prohlídkám dětí nebo jejich věcí nedochází.

### 3.5 Způsob stravování

#### Standard

Způsob stravování v zařízení by se měl v největší možné míře podobat stravování v běžných rodinách.

Dítě by mělo mít přístup k potravinám jako v běžné domácnosti. Rodinná skupina by měla mít stanoven čas společného jídla, který by měl flexibilně reagovat na aktuální potřeby dětí.

Dítě by se mělo podílet na plánování jídelního menu rodinné skupiny. Zařízení by mělo přihlížet k stravovacím návykům a preferencím dítěte a vhodně je zasazovat do běžně přijímaných stravovacích norem a zásad vyváženého stravování. Dítě by mělo být přirozeně zapojováno do nákupu potravin, přípravy jídla a mělo by se učit hospodařit a nakládat se zbytky.

#### Zjištění a hodnocení

V týdnu děti chodí na obědy ve školách. Snídani a odpolední svačinu si připravují a konzumují v rodinných skupinách. Pokud děti mají přes den hlad, zcela běžně si chodí brát jídlo z lednice, případně si něco malého připraví (např. toasty). Večeři většinou předpřipravují vychovatelé v době, než se děti vrací ze školy, aby následně mohli trávit čas s dětmi. Večeři pak jen okolo 18. hodiny v rychlosti za asistence dětí dodělají.

Děti samostatně nakupují potraviny, případně pro ně chodí v doprovodu vychovatelů. Na tom, co si budou dělat k jídlu a jak se vejdu do rozpočtu, se domlouvají společně v rámci rodinných skupin.

Na bytě se děti na jídelníčku, nákupech i vaření domlouvají zcela samostatně. Vychovatelé v tomto ohledu fungují jen jako občasný dozor a podpora, když o to děti požádají.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady, naopak bych ji chtěl vyzdvihnout jako **příklad dobré praxe**.

### 3.6 Hospodaření s finančními prostředky

#### Standard

Dítě by mělo být seznámeno a zapojováno do správy a nakládání s rozpočtem rodinných skupin v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti.

Dítě by mělo mít v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti možnost disponovat a hospodařit s vlastními finančními prostředky. Dítě by nemělo mít povinnost jakkoli prokazovat, za co své vlastní prostředky utratilo. Dítě by mělo mít možnost zřídit si v souladu s pravidly peněžního ústavu vlastní bankovní účet.

#### Zjištění a hodnocení

Z rozhovorů s personálem vyplynulo, že každá rodinná skupina má na měsíc rozpočet okolo 20 tis. Kč. Část těchto prostředků je určena na nákup potravin a surovin k vaření, část

na oblečení a další potřeby dětí. Pokud na konci měsíce nějaké peníze zbydou, je na dětech, za co se je rozhodnou společně utratit.

Pokud jdou děti nakupovat potraviny pro rodinnou skupinu samy, dostávají od vychovatelů potřebný finanční obnos a následně vychovatelům dodávají účtenky za nákup.

Kapesné děti mohou mít u sebe nebo u vychovatelů v pokladničkách, ke kterým mají samy klíček. Při výběru kapesného uschovaného u vychovatelů nemusí uvádět, za co chtějí peníze utratit, ani nemusí zpětně dokládat účtenky.

Starší děti mají své bankovní účty a platební karty. Na účty jim pak chodí kapesné, ale například i peníze z brigád.

Děti žijící v samostatném bytě chodí na brigády k jedné z vychovatelek. Ta je totiž současně ředitelkou malotřídní školy v nedaleké obci. Děti společně chodí do budovy školy provádět pomocné stavební práce a údržbu.

V souvislosti s tím upozorňuji na riziko, které vyplývá ze spojení role vychovatelky a nadřízené v jedné osobě. Podobný postup vnímám jako potenciálně rizikový z důvodu dalšího prohloubení nerovného postavení dospělého a dětí a možného konfliktu zájmů. Současně však rád připouštím, že podmínky brigády jsou nastaveny férově, děti práce baví, berou ji jako zábavu a možnost vyzkoušet si činnosti, ke kterým by se běžně nedostaly. Tyto poznatky tak ve zprávě uvádím zejména z toho důvodu, aby vedení zařízení **věnovalo této situaci zvýšenou pozornost a střežilo nastavení vzájemných hranic mezi jednotlivými rolemi a jejich dodržováním.**

V ostatním nemám k praxi zařízení žádné výhrady.

### 3.7 Prostředí

#### 3.7.1 Umístění zařízení

##### Standard

Zařízení by měla sídlit v budovách běžné zástavby v obcích či městech s větším počtem obyvatel a dostatečnou občanskou vybaveností, která umožňuje dítěti být přirozenou součástí běžné komunity, naplňování jeho potřeb prostřednictvím běžných komunitních zdrojů a která minimalizuje riziko jeho stigmatizace.

##### Zjištění a hodnocení

Zařízení se nachází v Moravské Třebové v okrese Svitavy v Pardubickém kraji. Jde o menší město se zhruba 10 tis. obyvateli, které nabízí dostatečnou občanskou vybavenost (školy, kroužky a zájmové aktivity, tělocvičny, sportovní haly, obchody, knihovnu, kino, aquapark atp.).

Zařízení sídlí na dvou adresách. Hlavní areál zařízení, kde ve dvou samostatných budovách sídlí vedení a dvě rodinné skupiny, se nachází spíše na předměstí. Do centra města se odtud dá dostat zhruba za 15 minut pěší chůze. Zhruba podobnou dobu trvá cesta

k autobusovému a vlakovému nádraží. Areál je oplocen, u vstupní branky se nad zvonky nachází malá cedule s názvem zařízení a jeho logem.



*Obr. 1 Hlavní budova zařízení z ulice*



*Obr. 2 Vstup do areálu zařízení*

Součástí zařízení je také samostatný byt, který se nachází v domě přímo v centru obce s výhledem na hlavní náměstí. Zařízení je zde v nájmu, byt je ve vlastnictví města. To, že v domě funguje detašované pracoviště dětského domova, není nijak patrné. Zvonek je označen jako „byt č. 6“. Podle ředitele si to tak rozhodly děti, které v bytě aktuálně bydlí.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

### 3.7.2 Prostory zařízení

#### **Standard**

Vnitřní prostory zařízení a jejich členění, vzhled, teplota a pachy by měly co nejvíce minimalizovat institucionální působení.

V prostorách, kde se pohybují děti, by se neměly nacházet mříže. Zařízení by nemělo používat audiovizuální systémy snímající vnitřní prostory, v nichž se pohybují děti. Snímání venkovních prostor je možné pouze z bezpečnostních důvodů za současného zajištění přiměřené ochrany soukromí dětí.

Dítě by mělo mít možnost volného a samostatného pohybu v zařízení a možnost volně přecházet z budovy zařízení do zahrady v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti a ochraně soukromí ostatních.

Dítě by mělo mít vlastní klíč od zařízení/znát vstupní kód, pokud tomu odpovídá jeho rozumová a volní vyspělost.

#### **Zjištění a hodnocení**

Větší budova, která se nachází v hlavním areálu zařízení, je dvoupatrová a je stavebně rozdělena na dvě části. V jedné se nachází kanceláře vedoucích a provozních pracovníků, návštěvní/školicí místnost, cvičná dílna a tři tréninkové garsoniéry pro dospívající nebo mladé dospělé. Ve druhé části jsou prostory rodinné skupiny, která se v zařízení označuje jako „dvojka“ nebo „modrá“. Obě části budovy mají samostatné vchody se zvonky. Zvonek

rodinné skupiny je označen jako „Trnkovi“. V budově se nachází i vnitřní spojovací chodba, která je běžně uzamčena a nepoužívá se. V době návštěvy ji však používali řemeslníci, kteří přizpůsobovali prostor schodiště rodinné skupiny tak, aby působil útulněji a současně dětem poskytoval relaxační prvky (houpačku).

Jen několik metrů opodál stojí druhá budova, kompletně přestavěné zhruba před 3 lety. V současnosti slouží výhradně pro provoz rodinné skupiny, která je zařízením označována jako „jednička“ nebo také „červená“.

Děti, které bydlí v samostatných garsoniérách a v samostatném bytě, dostávají vlastní klíče. U dětí žijících v rodinných skupinách záleží na posouzení kmenových vychovatelů, zda jim svěří vlastní klíče. Schopnost konkrétního dítěte nést takovou zodpovědnost je údajně vyhodnocována v rámci pravidelné aktualizace PROD.

Obě budovy obklopuje společná zahrada s hřištěm s basketbalovými koši a pískovištěm. V létě děti mohou využívat také trampolínu a bazén. Na zahradě se také nachází posezení s dřevěnými stoly a lavicemi. Zahrada je dětem volně přístupná.



Obr. 3 Venkovní hřiště



Obr. 4 Zahrada

V areálu zařízení ani v samostatném bytě nebyly žádné mříže ani audiovizuální systémy.

V prostorách rodinných skupin v hlavním areálu zařízení bylo pocitově chladněji. Jinak k praxi zařízení nemám žádné výhrady.

### 3.7.3 Rodinné skupiny a pokoje dětí

#### Standard

Pokud se v zařízení nachází více rodinných skupin, měly by jejich prostory být zcela stavebně odděleny. Prostory rodinných skupin a jejich členění, vzhled, teplota a pachy by měly v co největší možné míře připomínat podmínky běžné domácnosti.

Pokoje dětí by měly být maximálně třílůžkové, neměly by být průchozí a měly by být vybaveny odpovídajícím typem a počtem nábytku. Pokoje by měly svým prostorem a vybavením zajistit dítěti soukromí. Dítě by mělo mít možnost uložit si své oblečení a ostatní věci ve svém pokoji.

Dítě by mělo mít možnost využívat prostor, který ostatní respektují nebo k němu nemají přístup, například uzamykatelnou skříňku. V době nepřítomnosti dítěte by do jeho pokoje neměl nikdo vstupovat. V případě, že to bylo nezbytně nutné, by o tom dítě mělo být zpětně informováno. Zaměstnanci by do pokojů dětí měli vcházet po zaklepaní.

Dítě by mělo mít možnost upravit si pokoj podle svých představ v míře odpovídající běžným poměrům. Zařízení by dítě mělo podporovat v možnosti upravit si svůj prostor tak, aby odpovídal jeho věku, povaze a zájmům.

### **Zjištění a hodnocení**

První rodinná skupina (tzv. „jednička, červená či Třešňákovi“) sídlí v samostatné budově v hlavním areálu zařízení, má kapacitu až 8 dětí. Za žádoucí stav však vedení zařízení považuje vzhledem k dispozicím prostoru maximálně 6 dětí. V době návštěvy v prostorách rodinné skupiny žila pouze pětičlenná sourozenecká skupina.

Skupina má k dispozici dvě podlaží. V přízemí se nachází velký obývací pokoj s kuchyní. Francouzským oknem se z něj dá vyjít do zahrady. Vybavení společných prostor působilo nově a moderně. Skupina navozovala pocity útulnosti a domáckosti.



*Obr. 5 Obývací pokoj 1. rodinné skupiny*



*Obr. 6 Kuchyně 1. rodinné skupiny*

Děti mají k dispozici celkem 4 dvojlůžkové pokoje, některé jsou v přízemí, další v patře. Pokoje byly vybaveny dostatečným počtem a odpovídajícím typem nábytku včetně úložných prostor. Z hraček, osobních věcí, dekorací a doplňků bylo na první pohled patrné, jaké dítě v pokoji žije a jaké jsou jeho aktuální zájmy.



Obr. 7 Dětský pokoj v 1. rodinné skupině



Obr. 8 Dětský pokoj v 1. rodinné skupině

Druhá rodinná skupina (tzv. „dvojka, modrá či Trnkovi“), sídlící ve větší budově v hlavním areálu zařízení, má také kapacitu až 8 dětí. V době návštěvy v ní žilo 6 dětí, což vedení zařízení opět považovalo za ideální počet.



Obr. 9 Obývací pokoj 2. rodinné skupiny



Obr. 10 Kuchyň 2. rodinné skupiny

Vedle společného obývacího pokoje spojeného s kuchyní se ve skupině nachází 6 dětských pokojů, které jsou převážně jednolůžkové. Pokoje dětí byly individualizované a působily velmi útulným dojmem.



Obr. 11 Dětský pokoj v 2. rodinné skupině



Obr. 12 Dětský pokoj v 2. rodinné skupině

I přesto, že se vzhled a působení pokojů jednotlivých dětí výrazně lišily, zaměstnanci Kanceláře se setkali s tvrzením, že si děti nemohou pokoje upravit podle svých představ. Z podrobnějšího dotazování vyplynulo, že děti nesouhlasí se stylizací celkových prostor zařízení do podoby lodi, resp. lodní kajuty. Ředitel k tomu uvedl, že o stížnostech dětí ví a otevřeně je s nimi řeší. V minulosti při zadávání stavebních úprav se společně s dětmi rozhodovali o určité linii, která bude skupinou vést jako nevztíravý jednotící prvek. Děti údajně odhlasovaly, že tímto prvkem bude právě lodní tematika. Nyní s odstupem několika let se proti ní však bouří a vnímají ji jako něco, co jim je vnucováno.

Ačkoli nemám pocit, že by lodní tematika opravdu byla dětem vnucována i přes jejich odpor a že by děti neměly možnost upravit své pokoje podle svého uvážení, považuji za důležité tento jejich pohled ve zprávě uvést. Číním tak zejména proto, aby mu vedení zařízení **věnovalo patřičnou pozornost, nebagatelizovalo jej** jako běžný projev dospívajících a jejich potřeby rebelovat a distancovat se od dospělých a jejich hodnot v rámci separačních tendencí. **Z poznatků z návštěvy však ani v nejmenším nevyplyvá, že by k tomu vedení zařízení tímto způsobem přistupovalo.**

Garsonky pro dospívající a mladé dospělé jsou vybaveny závodním nábytkem, mají samostatnou kuchyňku a i svým dalším uzpůsobením odpovídají běžnému plně funkčnímu studentskému bydlení.

Z rozhovorů s dětmi i z pozorování vyplynulo, že personál vždy před vstupem do pokojů dětí klepe. Důraz vedení zařízení na soukromí dětí byl patrný i při prohlídce zařízení. Při prohlídce garsoniér ředitel provedl zaměstnance Kanceláře pouze těmi, ve kterých v době návštěvy nebydlelo žádné dítě. K prohlídce obydlené garsonky pak odkázal na dobu, až mladý dospělý dorazí do zařízení a s prohlídkou bude souhlasit.

Samostatný byt má dispozice zcela běžného třípokojového bytu. Nachází se zde obývací pokoj spojený s kuchyní, dva pokoje dětí a pracovna personálu. Vybavení je zcela běžné, a byt tak působí domácím prostředím.

Z celkového působení prostor zařízení je patrná snaha vedení je neustále vylepšovat tak, aby se v něm děti cítily dobře. Na provedených stavebních úpravách je zřejmá snaha o odstraňování bariér mezi personálem a dětmi a dosažení domácího vzhledu.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady, naopak ji považuji za **příklad dobré praxe**.

### 3.7.4 Toalety a koupelny

#### Standard

Dítě by mělo mít při výkonu hygieny zajištěno soukromí v míře odpovídající jeho samostatnosti.

Toalety a koupelny by měly být vybaveny prvky zaručujícími soukromí. Dítě by v závislosti na jeho rozumovou a volní vyspělost mělo mít možnost se při výkonu hygieny uzamknout, například otočnými zámky, které personál z bezpečnostních důvodů dokáže otevřít zvenčí.

Předměty osobní hygieny dítěte jsou umístěny v koupelně a na toaletě.

#### Zjištění a hodnocení

Toalety a koupelny nejsou v zařízení oddělovány na chlapecké a dívčí. Děti je tedy užívají společně a střídají se v nich. To odpovídá provozu běžné domácnosti. V prostorách rodinných skupin, kde žije více dětí, jsou dvě kabinky s WC.

V koupelnách mají děti k dispozici vanu nebo sprchové kouty se zatahovací clonou. Dveře od toalet i koupelen jsou vybaveny zámky. Děti potvrzovaly, že se běžně při hygieně zamykají, aby měly soukromí a signalizovaly, že je toaleta či koupelna právě obsazena.



Obr. 13 Koupelna v bytě



Obr. 14 Koupelna v 2. rodinné skupině

Své věci mají děti v koupelně nebo v pokoji, odkud si je v případě potřeby nosí s sebou. Záleží na každém dítěti, co osobně preferuje.

V koupelnách mají děti k dispozici pračky a sušičky. O své vlastní oblečení a prádlo se starají z velké části samy, samozřejmě s ohledem na své schopnosti. Každé dítě má svůj koš na špinavé prádlo ve svém pokoji.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

### 3.7.5 Prostor pro stravování

#### Standard

Stravování by mělo probíhat v prostředí rodinných skupin. Prostor pro stravování by měl v co největší možné míře připomínat podmínky běžné domácnosti.

#### Zjištění a hodnocení

Rodinné skupiny, garsonky i samostatný byt disponují vlastní kuchyní s obvyklým vybavením k přípravě jídla, vaření a pečení.

Všude, s výjimkou garsonek, je jídelní stůl s odpovídajícím počtem míst, u kterého mohou všechny děti z dané skupiny zasednout ke společnému jídlu.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

## 4. Hodnocení dětí

### 4.1 Hodnoticí systém

#### Standard

Základním pilířem hodnocení by měl být vztah mezi personálem a dítětem. Pravidla hodnocení by měla být podrobně popsána ve vnitřním řádu a personál i dítě by s nimi měli být podrobně seznámeni. Zařízení by nemělo využívat bodová hodnocení či jejich varianty. Hodnocení by mělo být transparentní a v souladu s cíli, zásadami a principy péče, a mělo by upřednostňovat pozitivní motivaci dítěte. Hodnocení by nemělo mít vliv na výkon práv dítěte stanovených zákonem.

#### Zjištění a hodnocení

Hodnocení chování dětí žijících v první a druhé rodinné skupině je přednostně prováděno prostřednictvím reflexe dne. Ta probíhá večer, kdy si děti společně sednou ve svých skupinách s vychovateli a shrnou vlastní náhled na to, jaký byl jejich den, co se jim povedlo, a co naopak ne. Následně přidávají svůj pohled také ostatní děti a vychovatel.

Nově se v zařízení přistoupilo k systému hodnocení prostřednictvím „smajlíků“. Tento systém, který se původně začal používat na první rodinné skupině, spočívá v udělování usměvavého nebo naopak zamračeného smajlíka podle toho, jaké chování dítěte v průběhu dne převažovalo. Dítě, které má na konci týdne nejvíce usměvavých smajlíků, dostává odměnu ve formě sladkostí. Popsaný hodnoticí systém v době návštěvy zaváděli vychovatelé i na druhé rodinné skupině. Některé děti to však považovaly za zbytečné a

uváděly, že odměny dostávaly jen ze začátku, v současnosti se z jejich pohledu hodnotí jen pro hodnocení samotné.

Zavedení hodnoticího systému vnímám jako projev potřeby personálu pozitivně motivovat děti ke zmírnění negativních projevů chování. S ohledem na to, že nijak nezasahuje do práv dětí ani nijak nepodmiňuje jejich výkon, jeho existenci nekritizují. Vzhledem ke zkušenostem z návštěv jiných dětských domovů však vedení zařízení **doporučuji, aby věnovalo zvýšenou pozornost jeho používání a vedlo vychovatele k tomu, aby ho uplatňovali výhradně jako podporu, a ne jako jeden z hlavních nástrojů k usměrnění chování dětí.**

#### 4.2 Opatření ve výchově

##### Standard

Dítěti by měla být udělována negativní opatření ve výchově pouze za prokazatelné porušení jeho povinností stanovených zákonem. Důvody, které k udělení opatření ve výchově vedly, by měly být podrobně a konkrétně uvedeny v příslušné dokumentaci.

Dítěti by měla být udělována pouze ta opatření ve výchově, která stanovuje zákon.

Dítěti by nemělo být za jeden prohřešek udělováno více opatření ve výchově. Pokud zařízení využívá hodnoticí systém, mělo by zajistit jeho návaznost na opatření ve výchově, a minimalizovat tak riziko kumulativního trestání.

##### Zjištění a hodnocení

Opatření ve výchově jsou udělována za závažnější prohřešky. Za ty personál považuje pozdní příchody ze samostatných vycházek a kouření. Primárně se však nevhodné chování snaží řešit pohovorem a individuální domluvou s dítětem.

Ze spisové dokumentace dětí bylo patrné, že u většiny dětí převažují pozitivní opatření nad negativními. Ty měly nejčastěji podobu zákazu vycházek nebo snížení kapesného v rozmezí stanoveném právními předpisy.<sup>12</sup>

K zákazům vycházek děti uváděly, že je zařízení uděluje většinou na dobu jednoho nebo dvou týdnů i za několikaminutové zpoždění. Současně však dodávaly, že v případě bezproblémového chování vychovatelé zákazy po pár dnech ruší.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

---

<sup>12</sup> Ustanovení § 2 nařízení vlády č. 460/2013 Sb., o stanovení částky příspěvku na úhradu péče, částky kapesného, hodnoty osobních darů a hodnoty věcné pomoci nebo peněžitého příspěvku dítěti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

## 5. Odborná péče

### 5.1 Speciálně pedagogická, psychologická a sociální péče

#### Standard

Zařízení by mělo zajistit dostatečný počet pedagogického personálu s odpovídajícím vzděláním pro stabilní fungování rodinných skupin. Zařízení by mělo v rámci možností usilovat o stálost složení a genderovou vyváženost personálu, který zajišťuje provoz jednotlivých rodinných skupin. O případných změnách by dítě mělo být informováno a měly by mu být sděleny jejich důvody.

Zařízení by mělo dítěti zajistit etopedickou, psychologickou, psychoterapeutickou a jinou odbornou péči adekvátní jeho potřebám, a to prostřednictvím vlastních odborných zaměstnanců nebo externích poskytovatelů takovýchto služeb.

Zařízení by mělo spolupracovat s rodinou dítěte a poskytovat jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, a za tímto účelem mít dostatek odborného personálu s odpovídajícím vzděláním v oblasti sociální práce.

#### Zjištění a hodnocení

Přes den péči o děti na rodinných skupinách zajišťují pravidelně se střídající kmenoví vychovatelé a asistenti pedagoga. V noci na obou skupinách slouží jeden noční vychovatel, který mezi budovami v noci pravidelně přechází. Do půlnoci na skupinách působí tzv. noční příslužba, která pomáhá po odchodu denních vychovatelů s ukládáním dětí. Ředitel v době návštěvy žádal zřizovatele o přidání úvazku pro dalšího nočního vychovatele, aby byl v každé skupině někdo po celou noc přítomen. **Tento krok považuji s ohledem na bezpečnostní rizika za vhodný a ředitele v jeho snaze o posílení kapacit nočního personálu podporuji.**

Specifikem zařízení je, že několik provozních zaměstnanců si v rámci transformace dětského domova doplnilo potřebné vzdělání, aby mohlo v zařízení dále působit i po zrušení jejich původních pozic.

V zařízení v době návštěvy nepracoval etoped.<sup>13</sup> Etopedická péče se tak dětem v případě potřeby zajišťuje prostřednictvím střediska výchovné péče a příslušného diagnostického ústavu. V době systematické návštěvy proběhla na jedné z rodinných skupin porada vedení a pedagogických pracovníků za přítomnosti etopeda z diagnostického ústavu. Průběh porady a způsob metodického vedení v žádoucích přístupech vychovatelů k jednomu z dětí lze označit za **dobrou praxi**.

V zařízení v době návštěvy nepracoval sociální pracovník. Podle vedení se v zařízení v nedávné minulosti vystřídal celkem tři sociální pracovníci. S ohledem na očekávání návratu jedné z nich z rodičovské dovolené, který má nastat za pár měsíců, ředitel aktuálně nehledá uchazeče o tuto pozici a úkoly sociálního pracovníka vykonává sám.

---

13 V zařízení typu dětský domov zřizovatelé pro tuto pozici obvykle nevyhražují tabulkové místo.

Psychologickou a psychoterapeutickou péči dětem zajišťují externí odborníci, za kterými děti podle svého výběru dochází. Ředitel tuto možnost upřednostňuje namísto spolupráce s odborníkem, kterého by dětem vybral sám. Děti by jej navíc mohly vnímat jako součást personálu či zařízení, a nemusely by tak v něj mít plnou důvěru nebo by pro ně mohlo být obtížnější řešit i témata spojená s dětským domovem nebo jeho zaměstnanci.

Zařízení v době návštěvy pilotovalo nové PROD. Jde o iniciativu zřizovatele, jejímž cílem je sjednotit tvorbu PROD ve všech dětských domovech v Pardubickém kraji a zaměřit je na potřeby dětí a jejich naplňování. Zřizovatel se současně zasazuje o zlepšení spolupráce mezi zařízeními a OSPOD odstraňováním bariér v poskytování dokumentace a informací o dětech a jejich rodinách.

PROD se zaměřují na klíčové potřeby dětí v oblastech, jako jsou bezpečí a jistota, vztahy, zdraví, učení se a volný čas, emoční vývoj a chování, učení se samostatnosti. Zařízení při tvorbě a vyhodnocování PROD postupuje podle metodických materiálů poskytnutých zřizovatelem. Zejména mapují situaci dítěte v jednotlivých oblastech, formulují konkrétní potřeby, navrhuje způsoby jejich naplnění a podle stanovených kritérií je vyhodnocují formou škál. **Ani zde neváhám praxi zařízení označit za příklad dobré praxe.**

## Přehled opatření k nápravě

---

Do 3 měsíců

- Umožnit dětem obrátit se na vedení zařízení diskrétním i anonymním způsobem (opatření č. 1).